

ПОРЕСКИ ПОДСТИЦАЈИ ИЗ ПОРЕЗА НА ДОБИТ У ПРИВЛАЧЕЊУ СТРАНИХ ИНВЕСТИЦИЈА У СРБИЈИ

TAX INCENTIVES FROM INCOME TAXES IN ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT IN SERBIA

Драган М. Момировић ^{*}
Драган Здравковић ^{**}

*„Порез није ниша друго него накнада коју
плаћамо да би живели у организованом друштву.“
Френклин Рузвелт, бивши председник САД*

*„Опорезивање треба да буде као черупање
гуске: што више перја, уз што мање шиштања.“
Жан Батист Колбер, министар финансија Луја XIV*

Резиме

Циљ рада је да укаже на пореске подстицаје из пореза на добит који се најчешће користе, у транзиционим земљама, посебно у Србији, за привлачење страних инвестиција. У раду се укратко анализирају теоријски аспект пореских подстицаја из добити и даје се преглед најважнијих пореских подстицаја са посебним нагласком на њихове карактеристике, предности и недостатке. Затим се, на основу позитивних законских пореских прописа, указује на широку лепезу пореских

---

^{*} Др Драган М. Момировић, АД „Аутопромет“, Ниш

^{**} Драган Здравковић, дип. екон., „Fast food“, Ниш

подстицаја из пореза на добит за стимулисање страних инвестиција у Србији, са посебним фокусом на политици државних подстицаја, у складу са правилима ЕУ. Србију, са седам врста повољних и екстензивно постављених пореских подстицаја из пореза на добит предузећа за привлачење страних инвеститора, сврставају, у односу на конкурентске земље у окружењу, међу најинтересантније и најатрактивније транзиционе земље за инвестирање у југоисточном региону Европе.

Кључне ријечи: порески подстицаји, порез на добит, пореско ослобођење, порески кредит, пореска амортизација.

Summary

The aim of this paper is to point out the tax incentives from the tax, which are often used in the transition countries, especially in Serbia, for attracting foreign investment. The paper analyzes the theoretical aspect of the tax incentives from the get and the view is the most important tax incentives, with special emphasis on their characteristics, advantages and disadvantages. Then, on the basis of positive legal tax regulations points to the wide range of incentives from income tax for stimulating foreign investment in Serbia, with special focus on the politics of state incentives, in accordance with the rules of the EU. Serbia to seven types of favorable and екстензивно set of tax incentives from income tax for foreign investors, makes, in relation to the competitive environment in the country, among the most interesting and the most transition countries for investment in the southeastern region of Europe.

Key words: tax incentives, income tax, tax relief, tax credits, tax amortization.

Увод

Глобализација светске привреде, последњих двадесетак година, изазвала је турбулентне промене, које се огледају у све већој међусобној повезаности и зависности привреда појединих земаља са тежњом изградње јединственог, глобалног тржишта. Последица таквих трендова је интернационализација пословања и појава великих транснационалних компанија које располажу огромним капиталом и све више преузимају примат на светском тржишту и постају водећи иницијатори инвестиционих, трговинских и технолошких токова и значајно утичу на динамичност светске привреде и економском прогресу. Те компаније контролишу преко једне трећине укупних економских активности у свету

и представљају један од кључних извора свежег капитала, за којим „вапе“ многе земље, пре свега, бивше социјалистичке земље, познате као земље у транзицији, које са планске и ригидне начине привређивања прелазе у флексибилне и тржишно оријентисане привреде. На овом дугом и трновитом путу, земљама у транзицији су преко потребна инострана финансијска средства, поготову у облику страних директних инвестиција, али и осталих облика инвестиционих улагања. Иницијални фактор привредног развоја и услов економског опоравка у транзиционим земљама, свакако је прилив свежег капитала, који је у овим земљама оскудан, посебно у условима ниске домаће штедње. Страни капитал је посебно значајан и користан у транзиционим земљама, јер обезбеђује политичку и економску стабилност, јача правни и институционални оквир, уводи нове технологије и знања, позитивно делује на пословно окружење и унапређује менаџерске и организационе способности запослених.

Због свега тога, земље у транзицији на различите начине, у зависности од својих економских, политичких и других перформанси, покушавају да разним мерама економске политике створе повољан привредни амбијент и атрактивним подстицајима привуку иностране инвестиције. Једни од таквих, међу многобројним, јесу и фискални подстицаји, пре свега порески подстицаји из пореза на добит предузећа.

Међутим, када се ради о пореским подстицајима за привлачење страних инвестиција, неопходно је, пре било каквог теоријског и практичног разматрања, указати на два кључна аспекта, а који се односе: прво, на имплицитно дефинисање конкретне потребе земље за инвестицијама по категоријама и обиму, и друго, експлицитно утврђивање избора конкретних пореских подстицаја, које ће држава одобрити да би привукла одабране категорије инвестиција.

Уз то, значајно је истаћи, барем када се ради о мерама за привлачење страних инвестиција, улогу и значај пореске конкуренције између земаља у транзицији, са становишта спознаје и способност политичких елита да правилно изврше избор између многобројних различитих врста инвестиција којима ће осигурати привилеговани порески статус.

Такође, постоје многобројни инструменти који стоје држави на располагању у циљу привлачења страних инвестиција који се односе на избор између финансијских¹ и фискалних подстицаја, с тим што ћемо ми покушати да се фокусирамо, у даљем излагању, на основне детерминанте

---

¹ Под финансијским подстицајима подразумевамо директне финансијске трансфере и дотације из буџета, док под фискалним подстицајима подразумевамо, пре свега, порески инструментариј.

које непосредно утичу на ефикасност примене фискалних подстицаја, конкретно подстицаја из пореза на добит предузећа.

Када су у питању порески подстицаји, у стручној и академској јавности не постоји јединствен став, посебно када се ради о могућим злоупотребама приликом одобравања или неодобравања пореских подстицаја. У случају одобравања широке лепезе пореских подстицаја, према неким мишљењима, постоји већа могућност злоупотреба за разлику од рестриктивног обима пореских подстицаја, односно мањег обима пореских подстицаја. Уверења смо, међутим, да се процењени евентуални губитак пореских прихода изазван различитим злоупотребама (везаним за пореске олакшице) не може (не)свесно толерисати аргументацијом чије је упориште у ниском фискалном значају прихода од ПДПЛ, а које се надомешта ефектима који се могу очекивати од доласка жељених инвеститора, привучених управо подстицајним пореским режимом. С тим у вези, а као додатни прилог нашем опредељењу за рестриктивном политиком пореских олакшица, подсећамо не само на дисторзивне ефекте које сви порези имају, те посебан значај репутације који носи (не)ефикасна пореска администрација, коначно и једноставност и сталност система ПДПЛ, већ и значај који порези уопште, а посебно ПДПЛ, имају као фактор у привлачењу и задржавању инвеститора.²

Општи осврт на пореске подстицаје у систему пореза на добит

Порез на добит предузећа је порески облик коме је у великој мери намењена улога реализатора бројних развојних циљева укупне макроекономске политике.³ Када се уопштено говори о пореским подстицајима за инвестиције, ако другачије није наведено, мисли се преваходно на инструменте у оквиру пореза на добит.

Оквир пореских подстицаја обухвата шири контекст фискалне политике. У ширем смислу, фискални подстицаји могу попримити разне облике. Најчешће се класификују као директни финансијски подстицаји и као индиректни, схваћени у ужем смислу, порески подстицаји. Поред фискалних, постоје и нефискални, тј. нефинансијски подстицаји у разним формама, као што су разне дозволе за рад, рестрикције и ограничења трансфера капитала и слично. У суштини, ради се о истим мерама и инструментима, само сада посматраних са аспекта фискалне политике.

Директни или финансијски порески подстицаји обухватају утврђене субвенције предузећима, у које још спадају и повлашћени кредити, као и

---

² Б. Раичевић, Ј. Ненадић Порески подстицаји у систему пореза на добит упоредно правна анализа у Србији и Црној Гори, *Economic Annals*, no 166, 2005.

³ Раичевић, Б., *Фискална економија*, Економски факултет, Београд, 2004.

учешће државе у делу трошкова у инвестиционој фази, на пример у форми изградње инфраструктуре или преквалификацији и обуци радне снаге. За овакве финансијске подстицаје, формирањем фондова држава издваја посебна средства. Треба истаћи да су директни финансијски подстицаји карактеристични за развијене земље, за разлику од неразвијених и земаља у транзицији, којима недостају слободна средства, па се због тога морају ослањати на индиректне мере - као што су порески подстицаји.

Индиректни подстицаји подразумевају фискалне подстицаје у ужем смислу: то су порески подстицаји који се у овом контексту најчешће користе у свету. Они чине највећи број фискалних подстицаја уопште, те се могу класификовати према разним критеријумима. Најважније је да су они садржани у оквиру пореза на добит, као темељног пореског облика, који непосредно тангира пословање предузећа са становишта трошкова и профита. Због тога, пореске подстицаје код пореза на добит посматрамо као пореске подстицаје у ужем смислу, за разлику од осталих пореских подстицаја који се односе на друге облике пореза.

Због тога у многим земљама је веома развијен систем пореских подстицаја,⁴ без обзира што је у неким од њих уочена тенденција рестрикције постојећих подстицаја, услед јачања концепта неутралности пореских структура.

Код пореза на добит, сваки облик пореског подстицаја може попримити различите облике, али сваки облик захвата или умањење пореске стопе, или сужавање пореске основице. У економској литератури, подела пореских подстицаја код пореза на добит најчешће је сврстана у три основне групе, и то:

1. Умањење стопе пореза на добит,
2. Пореске празнике, односно подстицаје који одлажу пореску обавезу,
3. Олакшице по основу улагања, тј. подстицаји који коначно умањују пореску обавезу.

---

⁴ Како сваки порески подстицај, утиче на поремећај и нарушавање економских односа, пре одлуке о увођењу било ког пореског подстицаја, треба бити крајње опрезан, уважавајући, при том, следеће:

- Који су примарни циљеви којим се желе постићи таквом пореском политиком,
- Да ли је постизање жељених циљева пореским подстицајима исплативо са аспекта трошкова и користи, и
- Који од пореских подстицаја је најприкладнији за остварење задатих циљева. (Easson, 2004)

И поред преко потребног опреза и претходно утврђених чињеница, постоји реална опасност, да имплементирани порески подстицаји за остваривање разних циљева, буду у колизији, што може довести до међусобног поништавања очекиваних ефеката.

Умањење стопе пореза на добит. Суштина пореске стопе на добит јесте да она сама по себи не представља ни пореску олакшицу ни порески подстицај. И поред тога, релативно ниске пореске стопе, у знатној мери, могу више од било ког другог инструмента да позитивно утичу на инвестиције, посебно стопа пореза на добит, која се сматра најједноставнијим али и најутицајнијим инструментом.

Поред тога, умањене или повлашћене пореске стопе, иако су најједноставније, оне су истовремено и најсуровији инструменти, јер висина подстицаја не варира са висином инвестиција. Затим, учинак овог инструмента је минималан када су у питању случајеви ниских граничних пореских стопа. У сваком случају, предност опште стопе пореза на добит огледа се у њеној општости и хоризонталности, сем у ситуацијама примене селективне стопе пореза на добит за поједине неразвијене регионе, гране и делатности.⁵

Порески празник. Порески празник, као облик подстицајног пореза из пореза на добит, углавном се односи на изузећа од плаћања пореза на добит, односно доходак новоснованих привредних субјеката. Порески празник је подстицај који је непосредно везан за умањену стопу пореза на добит. Постоји и његова блажа варијанта која се односи на плаћање добити по нижој стопи за одређени временски период, с тим што се понекад временски период коришћења пореског празника, услед разних околности, може продужити или после истека рока коришћења поново одобрити. Ипак, у крајњој линији, после престанка трајања пореског подстицаја, предузеће се опорезује по важећој законској стопи пореза на добит.

Предност примене пореског подстицаја, у облику пореских празника, односи се на транспарентност и једноставност, као и на тренутну корист за предузећа која остварују високе профите, а посебно је ефикасна за краткорочне индустрије.

Када су у питању инвестиције, недостаци се огледају у селективном приступу, јер овај облик пореског подстицаја преферира нова предузећа и индустрије, краткорочна улагања и профитабилна предузећа, што непосредно урушава начело неутралности пореског система. Поред тога, други битан недостатак огледа се у губитку пореских прихода, нарочито у случајевима индиректног начина трансфера добити путем трансферних цена, чиме се непосредно нарушава и начело ефикасности саме инвестиције.

Због напред наведених негативности, многе државе овај концепт пореског подстицаја су укинуле. За разлику од њих, неке државе су и

---

⁵ Д. Момировић, Улога пореских подстицаја из пореза на добит у изградњи конкурентности, Економски хоризонти, 1-2 2008. Економски факултет Крагујевац

даље задржале подстицаје у облику пореских празника, али у блажој варијанти, и то у комбинацији са неким другим пореским подстицајима. Поред тога, на укидање подстицаја пореског празника утицале су многе иницијативе током 90-их година прошлог века, које су се озбиљно супротставиле штетној пореској конкуренцији, посебно земље ЕУ и земље у транзицији у којима је улога пореских празника и штетна пореска конкуренција попримила финији и елегантнији облик.

Пореске олакшице по основу улагања. Олакшице по основу улагања, као облик пореских подстицаја, управо су подстицаји у ужем смислу, које деле се на три основна облика:

1. Убрзана амортизација,
2. Инвестициони одбитак, односно умањење основице по основу улагања,
3. Инвестициони порески кредит, односно одбитак од пореза по основу улагања.

Убрзана амортизација је посебни поступак, односно метода у оквиру које се амортизација обрачунава по већим амортизационим стопама него што то редовни поступак амортизације налаже.⁶ У принципу, ради се о пореској олакшици коју одобравају фискалне власти, а која се односи на предузећа која су набавила нова основна средства, и која обрачун амортизације врше по убрзаној методи у првој години или у првим годинама коришћења, са главним циљем одлагања плаћања пореза. Постоји више варијанти обрачуна „посебних“ режима убрзане амортизације.⁷

Свака од варијанти убрзане амортизације представља својеврсно одлагање плаћања пореза, односно попримају карактер бескаматног кредита добијеног од стране државе. Једно је сигурно: већи износи амортизације у првим годинама умањују пореску основицу а тиме непосредно смањују пореску обавезу. У наредним периодима пословања од предузећа се очекује да „надокнади“ ту разлику, првенствено захваљујући пореским подстицајима у првим годинама пословања.

---

⁶ Д. Поповић, Г. Илић-Попов, Економија опорезивања и пореско право, Правни факултет Универзитета у Београду и Економски институт Београд, 1995.

⁷ Прва, односи се на могућност бржег отписа у односу на линеарну амортизацију, а која се састоји у повећању стопе отписа основних средстава. На тај начин, век коришћења капитала за израчунавање амортизације у пореске сврхе је краћи од реалног економског века трајање основних средстава, друга, позната као метода опадајућег салда, где се као основица амортизације не узима набавна вредност него садашња вредност. Обрачун амортизације врши се по линеарној методи и у економском веку трајања основних средстава, с том разликом, што се у почетном периоду коришћења основних средстава отписују већи износи а касније мањи и трећа, састоји се у једнократном отпису, који омогућава отпис укупних трошкова инвестиција у години њене реализације.

У поређењу са осталим пореским подстицајима, убрзана амортизација има освоје недостатке и предности. За разлику од пореског празника и смањене стопе пореза, висина подстицаја убрзане амортизације зависи од величине инвестиција и састоји се у томе да се пореска олакшица добија у ранијем временском моменту, него у случају када се примењују редовне амортизационе стопе.⁸ Поред тога, порески подстицај убрзане амортизације је општеприхваћена метода како у развијеним, тако и у земљама у развоју и транзицији. У прилог томе говори и њена стандардизација у међународним рачуноводственим стандардима. Примена пореског подстицаја убрзане амортизације разликује се од земље до земље, углавном у зависности од примене методе обрачуна, с тим што се метода једнократног отписа у првој години пословања ретко користи. Даља карактеристика се односи на њену општост, односно њену усмереност на одређене типове инвестиција, пре свега у капитално интензивним гранама. Недостаци се изражавају у њеној дисторзији алокације ресурса, при том фаворизујући одређена улагања у основна средства.

Умањење основице, односно инвестициони одбитак по основу улагања и одбитак од пореза, односно порески кредит по основу улагања су битне методе субвенционисања капиталне имовине.

Инвестициони одбитак или одобрење, односно умањење основице по основу улагања састоји се у одбитку утврђеног процента вредности инвестиција од опорезиве добити у години у којој се инвестиција реализује. Инвестициони одбитак се примењује, по правилу, код основних средстава која подлежу амортизацији. Утврђује се тако да се као олакшица у одређеном проценту од набавне вредности средстава додаје обрачунатим амортизационим износима. Резултат тога је да износ (збир) инвестиционог одбитка и одбитка по основу амортизације прелази 100% набавне вредности основног средства. Олакшице се прописују за одређене пореске обвезнике као подстицај капиталним улагањима, најчешће у години куповине.

Уколико се пореском обвезнику одобри да неке расходе увећа у односу на стварне расходе, непосредно се утиче на умањење пореске основице. Умањење пореске основице је од посебног значаја за инвеститора. Овакав облик пореског подстицаја има карактер инвестиционог одобравања (investment allowance), који може делимично или у целости да умањи пореску основицу. Инвестиционо одобравање, уз примену иницијалног одобравања, може постати подстицај којим ће инвеститор практично отписати већи износ него што је вредност инвестиције. Због свог значаја

---

⁸ Д. Поповић, Г. Илић-Попов, Економија опорезивања и пореско право, Правни факултет Универзитета у Београд и Економски институт, Београд, 1995.

инвестиционо одобравање се пружа за све форме капиталних инвестиција, или се (што је чешћи случај) оно ограничава на специфичне форме инвестиционих улагања, као што су технолошки интензивна улагања у одређене активности. Ради охрабривања улагања у сопствени капитал, те решавања проблема везаних за утањену капитализацију, чини се да би било препоручљиво да се инвестиционо одобравање омогући посебно за улагања у основни капитал предузећа, аналогно ослобођењу оваквог улагања од царинских намета.⁹

Инвестиционо одобравање, у односу на пореско ослобођење, има предности које се огледају:

- На ограничен период важења,
- Релативно лак начин утврђивања његовог трошка,
- Везан је за износ, односно вредност инвестиција.

Поред предности, постоје и недостаци код овог облика подстицаја који се односи на утицај избора основних средстава, јер предузећа ће се определити за основна средства краћег периода трајања како би на основу њихове брзе замене остварили услове за нова инвестициона одобравања, као и могућност злоупотребе, на пример већа процена уложених средстава од стварне са циљем добијања веће олакшице или постојање реалне опасности од продаје средстава након добијене олакшице.

Подстицаји засновани на критеријуму реинвестирања добити, такође, се могу пружити у виду умањења пореске основице. Ова олакшица омогућава инвеститору да од опорезивог профита одузме цео или део реинвестираног износа.¹⁰

Порески подстицај код инвестиционог пореског кредита или одбитка од пореза по основу улагања, доводи до непосредног умањења, односно одбитка пореза. Одбитак је одобрен на основу дела инвестиционих трошкова, који непосредно утиче на повећање добити након опорезивања, с тим, што порески кредит умањује пореску обавезу за одређени износ инвестиционих трошкова.

Учинци пореских подстицаја у привлачењу страних инвестиција

Учинак пореских подстицаја треба посматрати са становишта стимулативног утицаја на привредне токове и њиховог синергетског ефекта. Да би порески подстицаји били сврсисходни и ефикасни,

---

⁹ Б. Раичевић, Ј. Ненадић, Порески подстицаји у систему пореза на добит упоредно правна анализа у Србији и Црној Гори, *Economic Annals*, no 166, July, 2005.

¹⁰ Постоје мишљења оправданости ове пореске олакшице, у смислу да реинвестирање из добити не треба стимулисати, посебно ако су већ одобрене опште олакшица везана за пореском амортизацијом

неопходно је да буду инкорпорирани у правним нормама, према следећим специфичностима:

Прво, разрешити дилему да ли порески подстицаји треба да делују аутоматски, као уграђени инструменти или као дискреционе мере креатора фискалне политике. Опште је прихваћен став да предност треба дати оним мерама пореске политике које садрже аутоматске уграђене подстицајне инструменте, уз нужно образложење да они умањују инвестициони ризик и неизвесност, смањују временски период планирања инвестиција, умањују могућност корупције и фаворизовање мање профитабилних инвестиција и смањују административне трошкове.

Друго, разрешити дилему да ли порески подстицаји треба да буду више општи а мање селективни. Селективним пореским подстицајима сматрају се регионална и секторска подршка. Без обзира што се регионална подршка сматра мање лошијим решењем него секторска подршка, у крајњој линији оне значајно нарушавају економске односе, те се њихова примена препоручује искључиво у слабо развијеним или неразвијеним регионима, односно секторима од посебног државног интереса.

Треће, избор између привремених и сталних карактера пореских подстицаја углавном зависи од претходне две специфичности. Сматра се да селективни подстицаји требају бити привременог карактера, за разлику од општих подстицаја који требају имати стални, односно дугорочни карактер. Временски хоризонт пореске подстицајне политике треба да буде онолико дуг колико испуњава своју сврху, због чега им је већ, на почетку, са теоријског аспекта временски период ограничен.

Четврто, консензус о утицају пореских подстицаја на инвестиционе одлуке, међу економским теоретичарима и креаторима економске политике не постоје. Према неким ауторитетима, (Easson, 2004) који се позивају на многобројна емпиријска истраживања и релевантне студије, порески подстицаји немају пресудну улогу у доношењу инвестиционих одлука, мада се, према истим схватањима, њихова значајнија улога огледа у избору локације, односно земље инвестирања. Према истим изворима, порески подстицаји су без пресудног утицаја на иницијалну одлуку о инвестирању.

Услед глобализације, многе земље и региони, као будући потенцијални простори за инвестирање, постају све сличнији, посебно у оквиру регионалних економских интеграција, на пример ЕУ, где су процеси хармонизације и координације економских политика интензивирани, са циљем унификације, што је проузроковало појаву неких нових размишљања и ставова пре свега о улози пореског система, а на то упућују неке новије студије и анализе: на значајнију улогу фискалне политике, а посебно пореског система. Што су земље сличније, то једна

другој представљају потенцијалне супституте за локацију инвестиција. У таквим условима порески подстицаји имају све већу улогу у подстицању конкурентности за привлачење страних инвестиција. (Morisset, 2003)

Порески подстицаји у Србији

Реформе пореског система у Србији омогућиле су одређене помаке у тој области. Реформе је потребно наставити, а конкретне измене у пореском систему Србије изискују извесност у пореским прописима, као и доследност у њиховој примени.

У контексту деловања у правцу стварања предуслова за привлачење страних директних инвестиција, а у условима немогућности да у кратком року суштински делује на унапређење других фактора инвестиционог одлучивања, Србија се определила за јачање конкурентности пореског система, нарочито у домену опорезивања добити. Да је примарни циљ овако креираног система опорезивања управо привлачење страних директних инвестиција, показује и структура пореских подстицаја. Наиме, већина њих је усмерена на подстицање улагања у основна средства, као и на подстицање великих улагања и запошљавања.¹¹

У Србији, аналогно раширеној светској пракси, порески подстицаји се користе за привлачење страних инвестиција у оквиру фискалног система. Један од најважнијих пореских облика који се користи, са аспекта стимулисања страних инвестиција, свакако је порез на добит, чији су подстицајни прерогативи инкорпорирани у позитивним правним нормама нашег фискалног законодавства. Поред овог, кључног пореског облика, фискална пракса Србије користи и друге, разне пореске подстицаје у саставу других пореских облика, мада се они сматрају мање значајнијим од пореских подстицаја у оквиру пореза на добит.

Систем опорезивања добити, правно, није регулисан само у оквиру Закону о порезу на добит предузећа (Службени гласник РС, број 25/01,80/02 и 84/04,86/04,61705,61/07), већ је, у зависности од третиране проблематика, садржана и ван њега.

У систему пореза на добит у Србији постоји широк спектар пореских олакшица, чији је главни циљ, поред подстицања страних инвестиција, убрзани развој недовољно развијених подручја, као и повећање запослења, од којих су најзначајнији следећи:¹²

1. Убрзана амортизација (за бројне категорије основних средстава),
2. Пореска ослобођења (за недобитне организације),

¹¹ Раичевић, Б. Раиђеловић, С., Порески подстицаји у системима опорезивања добити предузећа државе ех Југославије, Рачуноводство, 9-10, 2008.

¹² Раичевић, Б., Фискална економија, Економски факултет Београд, 2004.

3. Порески кредити за улагања у основна средства (у распону од 20% до 80% улагања) и за новозапослена лица,
4. Порески подстицаји за велика улагања (ослобођење плаћања пореза на добит у периоду од 10 година за улагања у износу од преко 600 милиона динара, која доводе до креирања преко 100 нових радних места).

Убрзана амортизација. Убрзана амортизација, као облик пореског подстицаја за привлачење страних инвестиција, спроводи се на начин предвиђен законом и подзаконским актима, по стопама у распону од 2,5-30%. Обвезник може обрачунавати пореску амортизацију за поједине Законом, одређене врсте основних средстава (члан 42) по стопама вишим од 25% од законом прописане стопе.

Право на убрзану амортизацију обвезник има у односу на стална средства која служе за:

1. Заштиту животне околине,
2. Научноистраживачки рад,
3. Школовање и обуку кадра,
4. Рачунарску опрему.

У складу са чланом 10. Закона, за наведене групе средстава амортизација се обрачунава применом дегресивног метода на вредност средстава разврстаних по прописаним групама, а не по појединачним средствима.¹³

Пореска ослобођења. Непрофитне организације, ако испуне законске услове, ослобођене су плаћања пореза на остварени вишак прихода над расходима до износа од 300.000 динара.

У случају концесионог улагања, (члан 45. став 1. и 2. Закона) концесионо предузеће, односно концесионар који има регистровано предузеће за концесионе послове, ослобађа се плаћања пореза на добит остварену по основу прихода од предмета концесије на рок до 5 година, од дана уговореног завршетка концесионог улагања у целини. Уколико концесионо предузеће или концесионар остварује добит пре завршетка концесионог улагања, такође се ослобађа плаћања пореза на добит.

Предузећа која се баве пословима за радно оспособљавање, професионалну рехабилитацију и запошљавање лица са инвалидитетом, трајно су ослобођена обавезе плаћања пореза на добит (члан 46. Закона) сразмерно учешћу запослених инвалидних лица у укупном броју запослених.

---

¹³ Овакав начин обрачуна амортизације, није могуће, по нашем мишљењу без тешкоћа, имајући при том у виду, обавезу обрачуна амортизације по прописаним групама, уз истовремено коришћење права на убрзану амортизацију само за поједина средства из те групе.

Предузеће има право на умањење обрачунатог пореза за добит остварену у новооснованој пословној јединици у недовољно развијеном подручју у складу са чланом 47. Закона у периоду од 2 године, сразмерно учешћу тако остварене добити у укупној добити предузећа.¹⁴

Порески кредит. У систему пореза на добит у Србији за предузећа која инвестирају постоје две значајне врсте пореског кредитирања:

1. Инвестициони порески кредит,
2. Порески кредит по основу новозапослених радника.

Предузеће које врши улагање у сопствену делатност за набавку основних средстава, може остварити право на порески кредит у износу од 20% улагања до 50% пореске обавезе, с тим, што мало предузеће може остварити порески кредит у износу од 40% од улагања до 70% од укупне пореске обавезе, док у једном броју делатности у коме предузеће послује (пољопривреда, рибарство, производња предива и тканина, одевних предмета, предмета од коже, основних метала, стандардних металних производа, машина и уређаја, канцеларијских и рачунских машина, електричних машина и апарата, радио, ТВ и комуникационе опреме, медицинских, прецизних и оптичких инструмената, моторних возила, приколица и полуприколица и осталих саобраћајних средстава, рециклажа и кинематографска и видео производња) умањење, односно расположиви порески кредит може износити 80% од извршеног улагања, без ограничења процента пореске обавезе.

Порески кредит на основу новозапослених радника има за циљ стимулисање запошљавања. Предузеће које запосли нове раднике може остварити порески кредит у износу једнаком бруто заради новозапосленог радника у тој пореској години, увећаној за износ доприноса на терет послодавца.

Порески подстицаји за улагање. Ова група пореских подстицаја, код система пореза на добит, обухвата тз. велика и мала tax holiday (порески празници).

Порески обвезник, који у складу са прописима о олакшицама при инвестирању у привреду Републике Србије, инвестира у своја основна средства, или онај у чија основна средства неко други инвестира преко 600 милиона динара, под условом да се та средства користе за вршење регистроване активности обвезника и под условом да порески обвезник

---

¹⁴ Критеријуми и показатељи мерења степена развијености, тј. Неразвијена подручја на територији Р. Србије за период до 2005 год били су уређени Законом о недовољно развијеним подручјима Р. Србије за период до 2005 год. Наведени закон имао је дејство само до 2005 год, што значи да се не може применити на улагања извршена у току 2006, 2007, 2008 год, јер још није донесен нови закон којим се се уредила наведена материја, за сада само постоји предлог.

запошљава најмање 100 људи, биће ослобођен плаћања пореза на добит у периоду од 10 година, сразмерно висини инвестиција. Ослобађање од пореза се примењује када су испуњени горе наведени услови и од прве године када се оствари опорезив приход.

Порески обвезник, који у складу са прописима о олакшицама при инвестирању у привреду Републике Србије, ради на територији од посебног интереса за Републику Србију, ослобођен је плаћања пореза на добит у току 5 године, (члан 50б. Закона)¹⁵ под следећим условима:

1. ако порески обвезник или неко други, инвестира у основна средства обвезника више од 6 милиона динара,
2. ако порески обвезник користи 80% својих основних средстава на територији од посебног интереса за Републику Србију,
3. ако у току периода инвестирања порески обвезник прими у стални радни однос бар 5 нових особа,
4. ако бар 80% стално запослених има пребивалиште на територији од посебног интереса за Републику Србију.

Табела 1. Стопе пореза на добит предузећа

Држава	Општа (горња) пореска стопа	Посебне пореске стопе
Немачка	38,7%	40%, 30%
Ирска ¹⁶	12,5%	40%, 25%, 20%, 12,5%
Чешка	24%	5% ¹⁷
Бугарска	10%	-
Румунија	16%	
Просек ЕУ - 27	24%	
Хрватска ¹⁸	20%	10%, 7%, 3%
Црна Гора	9%	
Македонија	10%	
БиХ	10%	
Србија	10%	-

Извор: Taxation Trends in the European Union, European Commission, Luxembourg, 2007.

¹⁵ Према наведеним одредбама, обвезник који остварује делатност на подручју од посебног интереса за Републику има право на ослобођење у складу са Законом а према прописима којима се уређује подстицање улагања у Републику. Међутим, такав пропис још није донет, па практично не постоје услови за остварење дотичног пореског подстицаја.

¹⁶ На предузећа из појединих привредних делатности примењују се стопе од 20%, 25% или 40%, док се на производна предузећа примењује стопа од 10%.

¹⁷ За инвестиционе и пензијске фондове.

¹⁸ Сnižене стопе од 10%, 7% или 3% примењују се на она предузећа која испуњавају критеријуме у погледу висине улагања и броја отворених радних места. Сnižене стопе се могу користити најдуже 10 година.

Порески обвезник је ослобођен плаћања пореза сразмерно висини својих инвестиција. Ослобођење од пореза је применљиво ако су испуњени горе наведени услови, почевши од прве године када се оствари опорезив доходак.

Законска пореска стопа. Колико су подстицаји код пореза на добит најзначајнији код фискалних подстицаја, показују подаци (Табела 1) о висини пореске стопе на добити у неким земљама чланицама ЕУ.

У посматраним државама, стопе пореза на добит су пропорционалне, при чему нису ретки случајеви постојања две или више пореских стопа¹⁹. Пореске олакшице код пореза на добит постоје и у другим државама, али нису широко постављене као у Србији. Тако, у Чешкој Републици за одређене категорије предузећа, постоје ослобађања од плаћања пореза на добит у периоду од 10 година. У Хрватској, постоји снижена стопа пореза на добит за предузећа у одређеним делатностима. Хрватска и Чешка имају највише стопе пореза на добит (Хрватска 20%, Чешка 24%), а најмању Црна Гора. Поред тога, Србија,²⁰ има веома екстензивно постављен систем пореских олакшица, из чега проистиче ниска ефективна пореска стопа, осетно нижа од номиналне пореске стопе, што само имплицира на закључак да је систем пореза на добит веома конкурентан у односу на друге земље. Иако нема егзактних података, парцијалне емпиријске анализе показују да разгранати скуп пореских олакшица доводи до ефективне стопе пореза на добит у Србији од 5% до 6%.

Поређењем искључиво законских (номиналних) пореских стопа, (Табела 1) између посматраних држава, може се закључити да Србија нема више најнижу стопу пореза на добит предузећа у окружењу, али и даље је номинална стопа пореза на добит у Србији приближно 2,5 пута нижа у односу на просечну стопу пореза на добит у 27 држава чланица ЕУ.²¹

Србија ће морати у наредном периоду, посебно у ситуацији рецесије у свету, да се бори са конкурентским привредама, посебно са државама директних конкурената у окружењу, за привлачење страних инвестиција, а то, пре свега, значи унапређење инвестиционе климе, а нарочито са аспекта пореског система. Стопа пореза на добит од 10% више није „ексклузивитет“, јер земље у окружењу, које су Србији директни конкуренти за инвестиције, такође имају стопу од 10 % тог пореза као

¹⁹ Тако, у Чешкој Републици за одређене категорије предузећа постоји ослобођење од плаћања пореза на добит у периоду од 10 година. У Хрватској постоји снижена стопа пореза на добит за предузећа у одређеним делатностима.

²⁰ Такође, Србија има најнижу стандардну стопу пореза на додатну вредност од 18%, за проценат мању од Словачке и Румуније. Хрватска има највећу стопу 22% а иза ње је Бугарска са 20%.

²¹ Раичевић, Б. Рањеловић, С. Анализа висине пореза у Србији, Индустија 1/2008

што су Бугарска, Македонија, БиХ, а Црна Гора чак 9%. Постоји и проблем пореза по одбитку на дивиденде, који износи чак 20%, што је много, јер је Хрватска тај порез укинула како би побољшала инвестициону климу.

Поред тога, Србија,²² има веома екстензивно постављен систем пореских олакшица, из чега проистиче ниска ефективна пореска стопа, осетно нижа од номиналне пореске стопе, што само имплицира на закључак да је систем пореза на добит веома конкурентан у односу на друге земље. Иако нема егзактних података, парцијалне емпиријске анализе показују да разгранати скуп пореских олакшица доводи до ефективне стопе пореза на добит у Србији од 5% до 6%.

Иако има веома конкурентан систем опорезивања добити предузећа у односу на друге државе, Србија не предњачи ни у нивоу страних директних инвестиција (*per capita*), што наводи на закључак да конкурентан порески систем представља потребан, али не и довољан предуслов привлачења истих. Уређење питања права власништва над земљиштем, поједностављење административних процедура за покретање и вођење пословања, правна сигурност, политичка стабилност, ефикасност институција правосудног система, развој путне, информатичке и друге инфраструктуре, даља хармонизација прописа са правилима ЕУ, само су неки од основних елемената атрактивног инвестиционог, тј. пословног амбијента. Тек са испуњењем ових предуслова, створиће се претпоставке за остварење значајних позитивних ефеката по основу постојања ниске стопе ефективног пореског оптерећења добити предузећа у Србији.²³

Земље у транзицији константно теже смањењу пореских стопа. Многи менаџери великих мултинационалних компанија и међународних институција најчешће преферирају општу, ниску стопу пореза на добит у односу на остале пореске подстицаје. Јер, компарацијом са осталим подстицајним стопама пореза на добит, општа стопа пореза на добит је неутралнија у односу на остале пореске подстицаје, једноставнија и транспарентнија, када су у питању трошкови испуњења пореске обавезе и пореске администрације.

---

²² Такође, Србија има најнижу стандардну стопу пореза на додатну вредност од 18%, за проценат мању од Словачке и Румуније. Хрватска има највећу стопу 22% а иза ње је Бугарска са 20%.

²³ Раичевић, Б. Ранђеловић, С. Порески подстицаји у системима опорезивања добити предузећа државе ex Југославије, Рачуноводство, 9-10, 2008.

Закључак

Србија, као и све земље у транзицији, тежи да разним мерама економске политике изгради стимулативан инструментариј финансијских, фискалних и других подстицаја и створи атрактиван привредни амбијент, те изгради инвестициону конкурентност која ће иницирати заинтересованост страних инвеститора да улажу у њену привреду.

У изградњи инвестиционе конкурентности, поред финансијских, улога пореских подстицаја је значајна, а њихов учинак се огледа на начин како се они користе. Највећи ефекти се постижу ако су порески подстицаји дефинисани у складу са конкретним економским потребама земље за инвестицијама и конкретних пореских подстицаја за привлачење страних инвестиција одређених законом, чиме се синергетски најефикасније може утицати на развој економске структуре и на њену конкурентност.

У изградњи атрактивне инвестиционе климе, у оквиру фискалне политике, у свету се највише користе порески подстицаји у оквиру пореза на добит. Због тога, у конкретизацији пореских подстицаја из добити, неопходно је да фискалне власти елиминишу одлуке *ad hoc* и да у нормативним актима директно имплементирају пореске стимулансе, који би се аутоматски активирали у случају испуњења неког од критеријума за њихово коришћење. Поред тога, порески подстицаји би, у већини случајева, требали бити општи, с тим што се не сме запоставити кључна улога селективних подстицаја у регионалном развоју.

Србија, у складу са најбољом светском праксом и сопственим искуством, користи највише пореске подстицаје из пореза на добит са циљем стварања повољног пословног амбијента за улагање свих пословних субјеката: како из земље, тако и из иностранства. Такође, у примени су и регионални порески подстицаји, који се могу користити у одређеним подручјима која се одликују ниском стопом запослености и ниском стопом развијености, те је у таквим околностима примена селективних подстицаја економски оправдана.

Последњих година порески подстицаји из пореза на добит доживели су многе промене, не само код нас, већ и у окружењу. И поред тога, Србија има развијенији систем пореских олакшица у домену опорезивања добити предузећа у односу на остале земље у транзицији. У прилог томе, говори чињеница да порески обвезник у Србији има седам врста пореских подстицаја из пореза на добит, од којих се за најиздашнији порески подстицај сматра порески кредит за улагање у основна средства, чије су перформансе тако конципиране да велики број пореских обвезника аутоматски испуњава њихове критеријуме, што ове подстицаје чини лако доступним за значајни део српске привреде и иностраних инвеститора. По разуђености пореских подстицаја у оквиру пореза на добит након Србије

налази се Словенија са шест врста пореских подстицаја, затим Црна Гора, БРЈ Македонија и Федерација БиХ са по три врсте олакшица, док у Хрватској ова врста пореских подстицаја скоро да не постоји. Међутим, са становишта привлачења страних инвестиција, много је битнија издашност пореских подстицаја од њиховог броја, по чему Србија представља „лидера“ у региону.

Од осталих пореских подстицаја значајно је поменути могућности коришћења убрзане амортизације, нарочито у комбинацији са преносом пореског губитка, чиме се стварају услови за умањење пореских обавеза, али и за ефикасније управљање будућим пореским обавезама.

Затим, важна је могућност додатног умањења пореске основице за трошкове науке и истраживања, образовање и едукацију запослених, чиме се селективно стимулишу кључни фактори економског раста и развоја. И поред многих промена и прилагођавања државним подстицајима, овај сегмент пореских подстицаја и даље је, без обзира на строже критерије у примени, актуелан и значајан.

У остваривању ефикасног синергетског ефекта наведених пореских подстицаја из пореза на добит, свакако кључну улогу има ниска пореска стопа на добит од 10%, која је једна од најнижих, или је на нивоу појединих земаља у окружењу, и која заједно са веома раширено постављеним системом пореских олакшица (из чега проистиче ниска ефективна пореска стопа, осетно нижа од номиналне пореске стопе), симплицира на закључак да је систем пореза на добит Србије веома конкурентан.

Из свега наведеног може се закључити да је величина и структура пореских подстицаја у Србији, са становишта инвестирања, атипична у односу на остале транзицијске земље које теже уласку у ЕУ. Јер, широка лепеза повољних и екстензивних пореских подстицаја, са нижом стопом, или на нивоу стопа примењених у конкурентским, транзиционим земљама у окружењу, сврстава Србију, међу најинтересантније и најатрактивније транзиционе земље за инвестирање у Европи.

Литература

1. Easson, A., *Tax Incentives for Foreign Direct Investment*, The Hague: LondonKluwer Law International, 2004.
2. Закон о порезу на добит (Службени гласник РС, број 25/01, 80/02 и 84/04, 86/04, 61705, 61/07)
3. Момировић, Д., *Улога пореских подстицаја из пореза на добит у изградњи конкурентности*, Економски хоризонти, Економски факултет Крагујевац

4. Morisset, J., *Tax Incentives: Using Tax Incentives to Attract Foreign Direct Investment*, Public Policu for Private Sektor, Februaru 2003, Note no 253, The Word Bank Group, [www. Rru.worldbank.org](http://www.Rru.worldbank.org)
5. Поповић, Д., Илић-Попов, Г., *Економија опорезивања и пореско право*, Правни факултет Универзитета у Београд и Економски институт, Београд, 1995.
6. Раичевић, Б., Ненадић, Ј., *Порески подстицаји у систему пореза на добит, упоредна правна анализа решења у Србији и Црној Гори*, *Economic Annals*, no 166, July, 2005.
7. Раичевић, Б., Ранђеловић, С., *Анализа висине пореза у Србији*, *Индустрија* 1/2008
8. Раичевић, Б., Ранђеловић, С., *Порески подстицаји у системима опорезивања добити предузећа државе ex Југославије*, *Рачуноводство*, 9-10, 2008.
9. Раичевић, Б., *Фискална економија*, Економски факултет, Београд, 2004.